

# Quan hệ giữa Trung Quốc và Myanmar (2011-2021): Đặc điểm và tác động

Nguyễn Tuấn Bình\*

*Trường Đại học Sư phạm, Đại học Huế, 34 Lê Lợi, phường Thuận Hóa, TP Huế, Việt Nam*

Ngày nhận bài 28/5/2025; ngày chuyển phản biện 30/5/2025; ngày nhận phản biện 13/6/2025; ngày chấp nhận đăng 20/6/2025

## Tóm tắt:

Quan hệ giữa Trung Quốc và Myanmar được xem là một trong những cặp quan hệ bất đối xứng điển hình giữa hai nước láng giềng. Với tư cách là “nước lớn”, Trung Quốc đã thể hiện sự chủ động trong việc tăng cường ảnh hưởng và vị thế quốc gia và chi phối mối quan hệ với “nước nhỏ” Myanmar trong nhiều năm qua. Đối với Myanmar, quốc gia này đã và đang phải hứng chịu tác động tiêu cực lớn hơn tác động tích cực. Điều này đòi hỏi Chính phủ Myanmar cần phải có đối sách phù hợp trước ảnh hưởng ngày càng mạnh mẽ của Trung Quốc. Trong phạm vi thời gian nghiên cứu giai đoạn 2011-2021, với việc sử dụng phương pháp lịch sử và phương pháp logic, kết hợp với phương pháp nghiên cứu liên ngành sử học - địa lý học - chính trị học, bài viết nhằm rút ra nhận xét một số đặc điểm chủ yếu và đánh giá những tác động của mối quan hệ Trung Quốc - Myanmar từ khi hai nước nâng cấp lên quan hệ đối tác chiến lược toàn diện (năm 2011).

Từ khóa: Myanmar, quan hệ đối tác chiến lược, Trung Quốc.

Chỉ số phân loại: 5.11, 5.13

## China - Myanmar strategic partnership (2011-2021): Characteristics and impacts

Tuan Binh Nguyen\*

*University of Education, Hue University, 34 Le Loi Street, Thuan Hoa Ward, Hue City, Vietnam*

Received 28 May 2025; revised 13 June 2025; accepted 20 June 2025

## Abstract:

Throughout the history of relations between China and Myanmar, this can be considered one of the typical asymmetrical relationships between two neighbouring countries in international relations. As a “major power”, China has proactively sought to enhance its influence and national standing, while exerting dominance over its relationship with the “smaller country” Myanmar over the years. For Myanmar, this country has been experiencing more negative impacts than positive ones. This requires the Myanmar government to adopt appropriate countermeasures in response to China’s increasingly strong influence. Within the temporal scope of the 2011-2021 period, employing historical and logical methods in combination with an interdisciplinary approach integrating history, geography, and political science, the article aims to draw out key characteristics and evaluate the impacts of the China - Myanmar relations since the two countries elevated their ties to a comprehensive strategic partnership in 2011.

Keywords: China, Myanmar, strategic partnership.

Classification numbers: 5.11, 5.13

\*Email: nguyentuanbinh@hueuni.edu.vn

## 1. Mở đầu

Kể từ khi chính thức thiết lập quan hệ ngoại giao vào ngày 8/6/1950, mối quan hệ Trung Quốc - Myanmar đã trải qua một thời kỳ dài thân tình và tốt đẹp. Nước láng giềng Trung Quốc luôn cố gắng xây dựng mối quan hệ gắn kết với Myanmar trên lĩnh vực kinh tế thương mại và an ninh quân sự<sup>1</sup>. Sau sự kiện Tướng Ne Win tiến hành đảo chính, thiết lập chính phủ quân sự ở Myanmar (năm 1962), Trung Quốc là quốc gia duy nhất vẫn duy trì quan hệ ngoại giao với nước này. Trong những năm 60-70 của thế kỷ XX, cuộc Cách mạng Văn hóa ở Trung Quốc đã tác động mạnh mẽ đến Myanmar khiến cho mối quan hệ Trung Quốc - Myanmar xấu đi. Bước sang những năm 70 của thế kỷ XX, Trung Quốc đã tích cực cải thiện quan hệ với Myanmar thông qua ngoại giao kênh một và ngoại giao kênh hai. Kết quả là mối quan hệ giữa hai quốc gia láng giềng này được bình thường hoá từ tháng 3/1971, dần dần tốt đẹp trở lại trong những năm 1971-1988.

Kể từ năm 1988, Trung Quốc đã trở thành một đồng minh thân cận và là quốc gia có tiếng nói quan trọng đối với Hội đồng quân sự cầm quyền tại nước láng giềng Myanmar. Chính quyền quân sự Myanmar coi sự hậu thuẫn của Trung Quốc có ý nghĩa quan trọng trong một thế giới mà họ có rất ít bạn bè hùng mạnh. Chính quyền Myanmar luôn xem Trung Quốc là “Pauk-Phaw” - một mối quan hệ anh em thân thiết theo cách gọi của người Myanmar. Và từ “Pauk-Phaw” cũng chỉ được sử dụng cho duy nhất một mối quan hệ ngoại giao của Myanmar, đó là với Trung Quốc. Trải qua nhiều thăng trầm, Trung Quốc và Myanmar đã không ngừng củng cố, thắt chặt và nâng cấp quan hệ hai nước lên một nấc thang mới - quan hệ đối tác chiến lược toàn diện vào tháng 5/2011.

Trong giai đoạn 2011-2021, mối quan hệ Trung Quốc - Myanmar tiếp tục diễn ra trên nhiều lĩnh vực với các nội dung hợp tác chủ yếu từ chính trị - ngoại giao đến kinh tế và an ninh - quân sự.

Về chính trị - ngoại giao, từ năm 2011 (nhất là khi Chủ tịch Tập Cận Bình lên nắm quyền lãnh đạo Trung Quốc vào năm 2013), quan hệ Trung Quốc - Myanmar có nhiều bước tiến mới thể hiện qua các cuộc hội đàm của lãnh đạo cấp cao hai nước; các cuộc gặp gỡ cấp cao chuyên ngành, cấp lãnh đạo địa phương cùng với các cơ chế hợp tác song phương, đa phương... Các hiệp định, hiệp ước, các tuyên bố, thông cáo và các loại văn bản khác đã được hai bên ký kết, tạo nền tảng pháp lý và là cơ sở định hướng cho những hoạt động trên các lĩnh vực chủ yếu khác. Hiện nay, mặc dù Myanmar đã có những điều chỉnh trong việc đa dạng hoá quan hệ ngoại giao nhưng Trung Quốc vẫn là “chỗ dựa vững chắc” cho quốc gia này [1].

<sup>1</sup>Trước năm 1989, Myanmar được gọi là Miến Điện (Burma). Sau khi giành được độc lập từ Đế quốc Anh, Myanmar đã sử dụng các quốc hiệu sau: Liên bang Miến Điện: 1948-1974; Cộng hòa Xã hội chủ nghĩa Liên bang Burma: 1974-1988; Liên bang Myanmar: 1988-2011 (từ năm 1989 thì quốc hiệu tiếng Anh dùng Myanmar thay cho Burma); Cộng hòa Liên bang Myanmar: từ năm 2010 đến nay.

Về thương mại, đây vẫn là điểm sáng nhất trong quan hệ song phương Trung Quốc - Myanmar. Kể từ năm 2010 trở đi, Trung Quốc luôn đứng đầu trong danh sách các đối tác thương mại lớn nhất ở Myanmar với tổng kim ngạch thương mại hơn 5 tỷ USD/năm [2].

Về hợp tác đầu tư, trong những năm 2011-2021, Trung Quốc xếp thứ nhất trong tổng số 41 quốc gia và vùng lãnh thổ có vốn đầu tư trực tiếp tại Myanmar. Hoạt động thương mại tại các khu vực biên giới hai nước cũng tăng vọt so với trước năm 2011, nhờ những sáng kiến nhằm thúc đẩy hợp tác thương mại như tổ chức các hội chợ, triển lãm tại các khu vực giáp biên, xây dựng các khu kinh tế tại Myanmar ở những địa điểm giáp biên giới Trung Quốc.

Về an ninh năng lượng, với nguồn tài nguyên giàu có, Myanmar trở thành “mảnh đất vàng” cho các nước lớn trên thế giới đẩy mạnh đầu tư, khai thác năng lượng và Trung Quốc là một trong những đối tác có nhiều ưu thế thuận lợi nhất. Trong thập kỷ qua, Trung Quốc chủ yếu tập trung vào hợp tác năng lượng và kinh tế trong quan hệ với Myanmar. Việc hợp tác khai thác năng lượng sẽ góp phần tăng cường quan hệ kinh tế Trung Quốc - Myanmar nói riêng và quan hệ hai nước nói chung.

Về an ninh quân sự, trong giai đoạn 2011-2021, Trung Quốc và Myanmar đã duy trì mức độ hợp tác và phối hợp cao trong các lĩnh vực quân sự và an ninh ở nhiều cấp độ khác nhau. Giao lưu quân sự cấp cao, hợp tác quốc phòng biên giới, tình hình an ninh khu vực châu Á - Thái Bình Dương, an ninh sông Mekong, cơ chế mới, đào tạo cán bộ và giao lưu giữa các học viện quân sự là những điểm nổi bật trong trao đổi, hợp tác an ninh và quân sự song phương kể từ năm 2011. Trao đổi và hợp tác giữa lực lượng không quân và hải quân của hai nước cũng đã được mở rộng với việc nâng cấp mối quan hệ Trung Quốc - Myanmar vào tháng 5/2011. Ngoài ra, Trung Quốc tiếp tục giữ vị thế quan trọng số một trong các vấn đề hợp tác quốc phòng cũng như nguồn tài trợ, cung cấp sức mạnh quân sự cho Myanmar.

Trong một số lĩnh vực hợp tác đa phương, quan hệ giữa Trung Quốc và Myanmar không tách rời với những đối tác, biến động chính trị của hai nước cũng như những mối quan tâm đến các tổ chức, các cơ chế đa phương ở khu vực. Chẳng hạn, Hành lang kinh tế Bangladesh - Trung Quốc - Ấn Độ - Myanmar (BCIM-EC), Hợp tác Mekong - Lan Thương (LMC), Tiểu vùng Mekong mở rộng (GMS) mà Trung Quốc và Myanmar là những thành viên quan trọng.

Trong các lĩnh vực hợp tác giữa Trung Quốc và Myanmar, quan hệ chính trị - ngoại giao và kinh tế được nhìn nhận như một công cụ chính thức đẩy sự phát triển quan hệ song phương. Đây không chỉ là nhân tố chính giúp Trung Quốc và Myanmar cùng nhau phát triển mối quan hệ, xây dựng lòng tin lẫn nhau, mà còn là cơ sở để thúc đẩy các nội dung hợp tác khác cùng tiến triển. Trong quan hệ với Myanmar, Trung Quốc luôn phải cạnh tranh với các nhân tố bên ngoài khác như Mỹ, Ấn Độ để gia tăng ảnh hưởng tại nước láng giềng quan trọng này. Với việc sử dụng

phương pháp lịch sử và phương pháp logic, kết hợp với phương pháp nghiên cứu liên ngành sử học - địa lý học - chính trị học, bài viết làm rõ hai nội dung chính: Đưa ra một số đặc điểm chủ yếu của quan hệ hai nước Trung Quốc và Myanmar từ năm 2011-2021; Đánh giá những tác động của mối quan hệ song phương nói trên đối với mỗi nước.

## 2. Nội dung nghiên cứu

### 2.1. Một số đặc điểm chủ yếu của quan hệ Trung Quốc - Myanmar (2011-2021)

*2.1.1. Quan hệ giữa Trung Quốc và Myanmar (2011-2021) chịu tác động của các nhân tố nước lớn (Mỹ, Ấn Độ) và sự cạnh tranh ảnh hưởng của các cường quốc*

Với vị thế “ngã tư châu Á” quan trọng của mình, Myanmar đang trở thành “tâm điểm” của các cuộc cạnh tranh chiến lược giữa nhiều nước lớn. Do vậy, quan hệ của nước này với Trung Quốc luôn chịu tác động từ các nhân tố Mỹ, Ấn Độ... Cùng với yếu tố địa chính trị, nguồn tài nguyên dồi dào, cơ sở hạ tầng kỹ thuật, nhất là hệ thống đường bộ xuyên biên giới Myanmar - Trung Quốc, giữa Ấn Độ, Myanmar và Thái Lan đã và đang làm cho vị thế Myanmar thay đổi, trở nên quan trọng hơn trong các mối giao lưu quốc tế, nhất là trong thương mại hàng hải ở Ấn Độ Dương và thông thương đường bộ, đường sông nối Trung Quốc với Ấn Độ Dương.

Trong bối cảnh đó, nhiều cường quốc thế giới và khu vực không thể không quan tâm đến Myanmar, cụ thể là Ấn Độ, Mỹ, Nhật Bản... Sự cải thiện và tăng cường ảnh hưởng của Trung Quốc ở Myanmar kể từ năm 1988 đến nay khiến Ấn Độ không thể “ngồi yên”. Myanmar giữ vai trò rất quan trọng về kinh tế và chiến lược đối với New Delhi, là cửa ngõ để Ấn Độ tiến vào khu vực Đông Nam Á. Giới phân tích quốc tế nhận định, việc Trung Quốc và Ấn Độ không ngừng triển khai sự can dự vào nước láng giềng Đông Nam Á này đi kèm với những ưu đãi đã thúc đẩy Myanmar đa dạng hoá chính sách đối ngoại, nhằm tìm kiếm nhiều lợi ích hơn nữa. Từ chính sách được cho là quá gần gũi, “thân Trung Quốc”, Myanmar đã đa phương hoá, đa dạng hoá chính sách ngoại giao và các mối quan hệ quốc tế [3].

Bên cạnh đó, việc Mỹ thực hiện chính sách “xoay trục” nhằm mở rộng ảnh hưởng sang châu Á và trở thành đối trọng với Trung Quốc, trong đó Myanmar đóng vai trò là một “mắt xích” quan trọng. Về lợi ích chiến lược, Myanmar là thành viên của ASEAN, là láng giềng với cả Trung Quốc và Ấn Độ, lại nằm trên tuyến đường thương mại hàng hải trọng yếu nối với Thái Bình Dương qua eo biển Malacca và hệ thống quân sự duyên hải của Mỹ ở châu Á, trải dài từ Vịnh Ba Tư qua Biển Đông đến bán đảo Triều Tiên. Đối với Mỹ, tầm quan trọng địa chính trị của Myanmar sẽ giúp cường quốc này kiềm chế sự trỗi dậy của Trung Quốc, duy trì thế cân bằng chiến lược của Mỹ ở châu Á và trên bàn cờ địa chính trị thế giới hiện nay. Ở mức độ hẹp hơn, quan hệ Mỹ - Myanmar được cải thiện sẽ có lợi cho Mỹ trong việc khai thác tài nguyên, nhất là nguồn dầu khí, thúc đẩy các dự án hợp tác chiến lược với ASEAN và Ấn Độ, cũng như có điều kiện tốt hơn trong cải thiện quan hệ với các nước Nam Á và thế giới Ả Rập [4].

Xuất phát từ vị thế địa chính trị, Myanmar luôn là “lá bài chiến lược” trong tham vọng nước lớn của Trung Quốc. Quan hệ hai nước trong những năm 2011-2021 tiếp tục chịu tác động bởi tình hình chính trị phức tạp của Myanmar và bối cảnh thế giới, khu vực cũng như các nhân tố nước lớn. Mặc dù hai nước đều có những điểm tương đồng về lợi ích chiến lược, song có thể thấy rằng, vị thế của Myanmar ngày nay đã khác trước, là một trong những “chiến trường” quan trọng trong cuộc cạnh tranh chiến lược giữa các cường quốc. Sự biến đổi phức tạp của nền chính trị Myanmar, sự leo thang của các vấn đề xung đột sắc tộc, sự trực tiếp trong các dự án đầu tư của Trung Quốc tại Myanmar và sự điều chỉnh quan hệ của Mỹ với Myanmar là những yếu tố tạo ra thách thức đối với quan hệ giữa hai nước. Do sự cạnh tranh của Mỹ và Ấn Độ, những lợi thế mang tính truyền thống của Trung Quốc tại nước láng giềng này đang ngày càng bị đe dọa.

*2.1.2. Quan hệ Trung Quốc - Myanmar (2011-2021) biến động phức tạp và chứa đựng nhiều bất ổn*

Kể từ khi Chủ tịch Tập Cận Bình lên nắm quyền lực, Trung Quốc đã bắt tay nâng cấp chính sách đối ngoại láng giềng và đưa ra các sáng kiến ngoại giao mới. Trong chính sách đối ngoại, Trung Quốc luôn coi trọng vị thế địa chiến lược của Myanmar và mối quan hệ ngoại giao với nước láng giềng này ở Đông Nam Á. Quan hệ Trung Quốc - Myanmar từ sau khi hai nước nâng cấp lên “đối tác chiến lược toàn diện” (tháng 5/2011) đến năm 2021 là một giai đoạn đầy thách thức và thăng trầm trong bối cảnh quá trình chuyển đổi chính trị ở Myanmar diễn ra từ năm 2011. Cụ thể, vào cuối tháng 9/2011, Tổng thống Myanmar Thein Sein đã ra lệnh tạm dừng xây đập thủy điện Myitsone trên sông Irrawaddy. Đây được xem là một quyết định mang tính đột ngột trong bối cảnh Myanmar và Trung Quốc vừa mới nâng cấp quan hệ ngoại giao 4 tháng trước. Đây là một đòn giáng mạnh vào chiến lược đối với Myanmar của Trung Quốc, khiến nước này phải “đau đầu” giải quyết “bài toán” cải thiện hình ảnh của đất nước và con người Trung Quốc trong mắt người dân Myanmar, trong bối cảnh làn sóng chỉ trích về những tác động xã hội và môi trường tiêu cực liên quan đến dự án đập Myitsone tăng cao. Không những thế, Trung Quốc còn phải đối mặt với những thách thức đến từ sự cải thiện và phát triển quan hệ của Myanmar với các quốc gia phương Tây và Mỹ. Có thể nói, mặc dù Trung Quốc và Myanmar đã nâng cấp quan hệ lên “đối tác chiến lược toàn diện” nhưng chỉ sau 1 năm (năm 2012), mối quan hệ hai nước đã có dấu hiệu đi xuống do các cuộc biểu tình công khai chống lại các dự án do Trung Quốc tài trợ, xung đột ở bang Kachin (Myanmar), những bất ổn biên giới hai nước và những thay đổi trong môi trường bên ngoài sau quá trình chuyển đổi chính trị ở Myanmar.

Bên cạnh đó, tiến trình cải cách dân chủ và xung đột sắc tộc vẫn là những vấn đề bất ổn trong quan hệ giữa hai nước. Chính sách của Trung Quốc đối với Myanmar chịu tác động bởi những lo ngại về an ninh biên giới, vấn đề bảo vệ các dự án phát triển ở miền bắc Myanmar, sự bất ổn định chính trị ở Myanmar trong thời gian qua. Bạo lực ở miền bắc Myanmar đã ảnh hưởng đến các dự

án do Trung Quốc đầu tư ở Myanmar và nó đòi hỏi Bắc Kinh phải chú ý đến tiến trình hòa bình Myanmar. Bên cạnh vấn đề người tị nạn, cuộc xung đột đã ảnh hưởng đến thương mại, giao thông, hòa bình và ổn định biên giới. Vào ngày 04/02/2013, Trung Quốc đã tổ chức đàm phán giữa Chính phủ Myanmar với đại diện Tổ chức Độc lập Kachin (KIO)<sup>2</sup> tại thị trấn biên giới Ruili thuộc tỉnh Vân Nam (Trung Quốc). Điều này đã thiết lập vai trò chính thức đầu tiên của nước này trong tiến trình hòa bình của Myanmar [5]. Tuy nhiên, bất đồng về vấn đề thỏa thuận hòa bình toàn diện bao gồm tất cả các nhóm vũ trang sắc tộc và tổ chức đối thoại chính trị với Chính phủ Myanmar tiếp tục cản trở hòa bình và ổn định ở miền bắc Myanmar.

Ngoài ra, vấn đề người Hồi giáo Rohingya cũng là nhân tố tác động quan hệ Trung Quốc - Myanmar biến động phức tạp và chứa đựng nhiều bất ổn. Vào tháng 8/2017, có hơn 700.000 người tị nạn Rohingya đã bị buộc phải rời khỏi Myanmar và nhập cư vào Bangladesh [6]. Điều này đã gây ra các vấn đề nhân đạo và an ninh khu vực. Tháng 11/2017, Trung Quốc đã đề xuất “giải pháp ba giai đoạn” giúp giải quyết vấn đề người Rohingya, cụ thể là: Giai đoạn 1: Đạt được lệnh ngừng bắn để cư dân địa phương không phải di dời; Giai đoạn 2: Khuyến khích Myanmar và Bangladesh thường xuyên thiết lập mối liên lạc nhằm tìm ra giải pháp khả thi cho vấn đề này; giai đoạn 3: Tìm giải pháp lâu dài thông qua các nỗ lực xóa đói giảm nghèo ở bang Rakhine [7].

Ngày 2/8/2019, Ngoại trưởng Trung Quốc Vương Nghị đã hội đàm với Bộ trưởng Văn phòng Tổng thống Myanmar Aung San Suu Kyi, khi đó đang thăm Bắc Kinh. Phía Trung Quốc kêu gọi Myanmar nỗ lực duy trì hòa bình, ổn định ở khu vực biên giới, đồng thời bày tỏ ủng hộ tiến trình cải cách dân chủ của Myanmar. Trung Quốc ủng hộ lệnh ngừng bắn ở miền bắc Myanmar. Ngoài ra, phía Trung Quốc tuyên bố sẽ phản đối đa phương hóa và chính trị hóa bang Rakhine. Thay vào đó, quốc gia này lên tiếng ủng hộ giải quyết vấn đề Rohingya bằng đàm phán song phương và hợp tác hữu nghị.

Vào ngày 23/9/2019, một cuộc gặp gỡ ba bên không chính thức giữa Trung Quốc, Myanmar và Bangladesh đã được tổ chức tại New York (Mỹ) do Ngoại trưởng Trung Quốc Vương Nghị chủ trì với sự tham dự của Ngoại trưởng Myanmar Kyaw Tint Swe, Ngoại trưởng Bangladesh Abdul Momen [8]. Cuộc họp còn có sự tham dự của Đặc phái viên của Tổng Thư ký Liên hợp quốc về Myanmar Christine Schraner Burgener. Cuộc họp đã đạt được ba điểm đồng thuận để giải quyết cuộc khủng hoảng Rohingya. Thứ nhất, đó là ý chí chính trị mạnh mẽ và sự đồng thuận chính trị quan trọng của ba bên để thực hiện việc hồi hương càng sớm càng tốt. Thứ hai, các bên nhất trí thành lập cơ chế Nhóm công tác chung Trung Quốc - Myanmar - Bangladesh, trong đó Myanmar và Bangladesh là cơ quan chính và Trung Quốc triển khai các

công việc liên quan đến vấn đề người hồi hương dưới sự chỉ đạo chính trị của Ngoại trưởng ba nước. Thứ ba, phát triển là biện pháp chủ yếu để giải quyết vấn đề Rakhine. Ba bên nhất trí tăng cường hợp tác ba bên giúp bang Rakhine và khu vực biên giới Myanmar-Bangladesh tạo cơ hội việc làm, cải thiện sinh kế cho người dân, đảm bảo ổn định và phát triển [8].

### 2.1.3. Quan hệ Trung Quốc - Myanmar (2011-2021) là một ví dụ điển hình về quan hệ “bất cân xứng” trong quan hệ quốc tế

Trong cuốn sách “Sự bất cân xứng về sức mạnh và các mối quan hệ quốc tế”, B. Womack (2020) [9] đã đưa ra khung lý thuyết mới trong quan hệ quốc tế - lý thuyết “bất cân xứng”. Ông cho rằng, quan hệ bất cân xứng là một đặc điểm phổ biến trong quan hệ quốc tế, “là mối quan hệ mà bên nhỏ hơn dễ bị tác động hơn trong tương tác so với bên lớn hơn bởi sự khác biệt về tiềm lực, nhưng bên lớn hơn không thể đơn phương điều chỉnh mối quan hệ”. Được xây dựng cho mối quan hệ Trung Quốc - Việt Nam, mô hình bất cân xứng của Brantly Womack cũng được áp dụng cho quan hệ giữa Trung Quốc và Myanmar. Cũng như Việt Nam, Myanmar là quốc gia láng giềng với Trung Quốc. Nếu như Trung Quốc được đánh giá là một cường quốc châu Á, một nước có vị thế chính trị to lớn trong cộng đồng quốc tế với một hệ thống chính trị ổn định, dân số đông, có tiềm lực quân sự mạnh, một nền kinh tế “trỗi dậy” đứng thứ hai thế giới (từ năm 2010) thì ngược lại, Myanmar lại là một quốc gia đang phát triển trong khu vực và luôn trong tình trạng bất ổn.

Là một nước láng giềng với Trung Quốc, Myanmar đã chịu những tác động mạnh mẽ trước sự “trỗi dậy” của nước này. Trong tiến trình cải cách chính trị và phát triển đất nước, Myanmar có điều kiện tiếp nhận các yếu tố thuận lợi và không tránh khỏi đương đầu với những thách thức từ sự “trỗi dậy” về nhiều mặt của Trung Quốc. Quan hệ Trung Quốc - Myanmar là một ví dụ điển hình cho mô hình quan hệ bất cân xứng do sự chênh lệch quyền lực giữa hai nước và sự phụ thuộc của Myanmar vào Trung Quốc. Nhìn từ góc độ bất cân xứng, quan hệ Trung Quốc - Myanmar cho thấy sự mất cân bằng về dân số, kinh tế, quân sự, ngoại giao và vị thế chính trị. Trước hết, có một sự khác biệt rõ ràng về quy mô nhân khẩu học của hai quốc gia: Trung Quốc là nơi sinh sống của 1,4 tỷ người (tính đến ngày 8/9/2025), trong khi dân số của Myanmar chỉ hơn 54 triệu người (tính đến ngày 8/9/2025). Thứ hai, có sự khác biệt rất lớn về quy mô nền kinh tế của hai nước, trong khi Trung Quốc là nền kinh tế lớn thứ hai trên thế giới với GDP là 18,74 nghìn tỷ USD thì Myanmar là một trong những quốc gia nghèo nhất ở châu Á, với GDP là 74,08 tỷ USD (năm 2024). Trung Quốc là đối tác thương mại lớn nhất của Myanmar. Trung Quốc chiếm thị phần lớn nhất trong cả xuất/nhập khẩu của nước này với 31,7% thị phần xuất khẩu và 34,7% thị phần nhập khẩu, vượt xa bất kỳ quốc gia nào khác [10]. Thứ ba, Trung Quốc và Myanmar khác nhau về năng lực nhà nước, được định nghĩa là quyền lực thực tế của nhà nước trong việc duy trì hòa bình và trật tự trên lãnh thổ của mình, đánh thuế các hoạt động kinh tế, thiết kế và thực hiện các chính sách một cách hiệu quả và thực thi quyền sở hữu [11]. Do những khác biệt về quy mô này, sự bất cân xứng

<sup>2</sup>Tổ chức Độc lập Kachin (KIO) là lực lượng phiến quân sắc tộc lớn thứ hai ở Myanmar trong hơn 50 năm qua với tham vọng thành lập nhà nước độc lập nhằm mục đích kiểm soát các nguồn tài nguyên thiên nhiên phong phú ở bang Kachin.

đóng vai trò như một nhân tố cấu trúc đã thấm sâu vào mối quan hệ song phương kể từ khi hai nước thiết lập quan hệ ngoại giao vào năm 1950. Cụ thể hơn, quan hệ Trung Quốc - Myanmar đã được định hình bởi loại bất cân xứng đặc biệt mà Womack xác định là “bất cân xứng phụ thuộc”, tức là một điều kiện cấu trúc trong đó quốc gia B “không có giải pháp thay thế khả thi nào ngoài việc tuân thủ” các ưu tiên của quốc gia A do phụ thuộc nhiều vào A để bảo vệ các lợi ích sống còn [12].

Từ năm 1988, hai nước đã có mối quan hệ kinh tế, chính trị và quân sự gần gũi hơn trước. Do những vi phạm nhân quyền của chính quyền quân sự và sự đàn áp tàn bạo các phong trào dân chủ, Myanmar đã phải đối mặt với rất nhiều lệnh trừng phạt từ phương Tây, đặc biệt là Mỹ. Trong bối cảnh như vậy, Trung Quốc chính là “người bảo hộ” cho Myanmar trên các diễn đàn quốc tế. Là thành viên thường trực của Hội đồng Bảo an Liên hợp quốc, Trung Quốc đã nhiều lần bảo vệ Myanmar khỏi sự lên án của quốc tế đối với chế độ chính trị và các chính sách đối nội của nước này [13]. Trung Quốc còn là một trong những nhà cung cấp quân sự lớn nhất của Myanmar kể từ năm 1988. Trong những năm 2011-2021, Myanmar đã chi 1,3 tỷ USD để mua vũ khí từ Trung Quốc [10]. Ngoài ra, Trung Quốc đã trở thành nước tiêu thụ chính các nguồn tài nguyên thiên nhiên dồi dào của Myanmar, chẳng hạn như gỗ tETCH, ngọc bích, dầu mỏ, khí đốt, và ảnh hưởng của Trung Quốc đang ngày càng gia tăng đáng kể. Khi sự phụ thuộc của Myanmar vào Trung Quốc ngày càng tăng, ảnh hưởng của Trung Quốc tại Myanmar càng trở nên sâu đậm hơn. Chính vì vậy, Myanmar đã được tạp chí Thế giới Ngoại giao của Mỹ ví von là “California” của Trung Quốc [14]. Theo giáo sư Brantly Womack, trong một quan hệ bất cân xứng, thay vì cạnh tranh quyền lực với nước lớn, nước nhỏ một mặt có thể tuân phục để giữ hòa khí, mặt khác có thể xây dựng và phát triển quan hệ với các nước khác để tránh sự phụ thuộc quá mức vào nước lớn. Mối quan hệ Trung Quốc - Myanmar trong những năm 2011-2021 cũng được xem là một minh chứng cụ thể cho luận điểm nêu trên.

## 2.2. Tác động của quan hệ Trung Quốc - Myanmar (2011-2021) đối với mỗi bên

### 2.2.1. Đối với Trung Quốc

*Thứ nhất, quan hệ Trung Quốc - Myanmar giai đoạn 2011-2021 đã góp phần duy trì được ảnh hưởng truyền thống ở Myanmar cũng như ở khu vực Đông Nam Á và Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương.*

Trong nhiều thập kỷ qua, sự chi phối và tầm ảnh hưởng của Trung Quốc ở nước láng giềng Myanmar ngày càng lớn, cả về chính trị, kinh tế và an ninh quân sự. Điều này được thể hiện thông qua việc Trung Quốc đóng vai trò nhất định trong tiến trình hoà giải dân tộc của Myanmar, công khai ủng hộ nước này một cách mạnh mẽ tại các diễn đàn quốc tế và khu vực. Ngoài ra, Trung Quốc còn tích cực làm trung gian hoà giải giữa Myanmar và Bangladesh trong vấn đề người Hồi giáo Rohingya, triển khai nhiều chương trình viện trợ và dự án đầu tư tại Myanmar trong khuôn khổ sáng kiến BRI, đẩy nhanh quá trình xây dựng Hành lang kinh tế Trung Quốc - Myanmar (CMEC).

Trong nhiều năm qua, Trung Quốc đã luôn sát cánh cùng Myanmar, khuyến khích nước này đẩy mạnh dân chủ, củng cố luật pháp, phát triển kinh tế và nâng cao chất lượng cuộc sống cho người dân, đồng thời bảo vệ sự thống nhất quốc gia. Các nhà lãnh đạo cấp cao của hai nước thường xuyên thực hiện các chuyến thăm, khẳng định mong muốn làm sâu sắc thêm tình hữu nghị và cam kết duy trì, phát triển mối quan hệ đối tác hợp tác chiến lược toàn diện. Trung Quốc coi Myanmar là một đối tác then chốt trong nhiều lĩnh vực hợp tác chủ yếu. Việc duy trì quan hệ tốt đẹp với Myanmar giúp Trung Quốc hạn chế ảnh hưởng của chính sách “Xoay trục” của Mỹ ở châu Á - Thái Bình Dương, đồng thời thu hút sự ủng hộ của nước láng giềng này trong vấn đề Biển Đông. Hợp tác với Myanmar cũng đóng góp vào việc ổn định vành đai an ninh của Trung Quốc và thúc đẩy phát triển kinh tế ở khu vực biên giới phía Nam, đảm bảo quyền lợi cho cộng đồng người Hoa và các nhà đầu tư Trung Quốc tại đây. Trung Quốc còn xem Myanmar là một “lá bài” địa chiến lược quan trọng giúp Trung Quốc hướng ra Ấn Độ Dương, rút ngắn quãng đường vận chuyển dầu khí từ Trung Đông.

Ngoài ra, Trung Quốc đã đẩy mạnh sự hiện diện của mình ở Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương bằng chiến lược “Chuỗi ngọc trai” (String of Pearls) và Sáng kiến “Vành đai và Con đường” (BRI). Theo đó, cảng nước sâu ở Sittwe, cảng Kyaukpyu, cảng Yangon (Myanmar) là một trong những “viên ngọc” trong chiến lược “Chuỗi ngọc trai”. Với chiến lược này, Trung Quốc đặt mục tiêu mở rộng tầm ảnh hưởng của mình bắt đầu từ Hải Nam ở Biển Đông và vươn tới Vịnh Ba Tư, đi qua những tuyến đường biển sầm uất nhất thế giới. Mục đích chính của Trung Quốc là kiểm chế Ấn Độ, đảm bảo an ninh năng lượng và kiểm soát các tuyến đường hàng hải quốc tế thiết yếu [15]. Bên cạnh chiến lược “Chuỗi ngọc trai” đầy tham vọng, Trung Quốc cũng tăng cường mở rộng ảnh hưởng khu vực thông qua việc thiết lập các mối quan hệ sâu rộng với các quốc gia, thông qua viện trợ, thương mại và hợp tác an ninh quốc phòng. Đồng thời, Trung Quốc liên tục đưa ra những sáng kiến hợp tác đột phá. Nổi bật nhất là sáng kiến “Vành đai, Con đường” (BRI) được công bố năm 2013. Sáng kiến này bao gồm hai phần chính: Vành đai kinh tế con đường tơ lụa (một tuyến đường bộ kết nối Trung Quốc với châu Âu qua Trung Á và Nga) và Con đường tơ lụa trên biển thế kỷ XXI (một tuyến đường biển mở rộng từ eo biển Malacca đến Ấn Độ, Trung Đông và Đông Phi). Mục đích cốt lõi của BRI là tạo ra một mạng lưới kết nối lục địa Á - Âu - Phi trên bộ và trên biển mà Trung Quốc đóng vai trò chủ đạo, từ việc đề xuất, xây dựng cho đến kiểm soát toàn bộ. Trong sáng kiến BRI, Myanmar luôn là nhân tố quan trọng chiến lược.

*Thứ hai, việc duy trì và tăng cường quan hệ với Myanmar góp phần mang lại những lợi ích về kinh tế (nhất là năng lượng dầu khí) cho Trung Quốc*

Ấn Độ Dương với nhiều tuyến đường biển thiết yếu đối với thương mại toàn cầu, đặc biệt trong vận tải container và dầu mỏ, là một khu vực chứa đựng nhiều thách thức và rủi ro. Nhiều huyết mạch giao thông và yết hầu kinh tế của thế giới tập trung tại đây. Trong bối cảnh đó, Myanmar nổi lên như một quốc gia ven biển

Ấn Độ Dương có ý nghĩa chiến lược, với vị trí thuận lợi cho các hoạt động hàng hải như tiếp nhiên liệu và bảo dưỡng tàu thuyền. Không chỉ sở hữu vị trí địa lý đặc địa, Myanmar còn là một cường quốc tài nguyên dầu khí. Nước này sở hữu trữ lượng khí đốt tự nhiên khổng lồ, đạt 14,57 nghìn kg (tính đến tháng 9/2025) [16]. Đặc biệt, Myanmar còn là một trong những nơi khai thác đá quý, vàng, nguyên tố hiếm và ngọc trai lớn nhất thế giới. Trong thời gian Myanmar chịu lệnh trừng phạt từ Mỹ và phương Tây, Trung Quốc đã khéo léo khai thác những lợi thế sẵn có của quốc gia này. Qua đó, Trung Quốc không chỉ củng cố vị thế mà còn thu về những lợi ích kinh tế khổng lồ, đặc biệt trong lĩnh vực thương mại, đầu tư và năng lượng. Bằng cách viện trợ kinh tế và quân sự, Bắc Kinh đã từng bước biến Myanmar thành một điểm tựa quan trọng trên biển Andaman, qua đó kiểm soát một phần đáng kể tuyến vận chuyển năng lượng từ vùng Vịnh qua Ấn Độ Dương về Trung Quốc.

*Thứ ba, Trung Quốc đang phải cạnh tranh quyết liệt với các cường quốc khác về những lợi ích chiến lược tại Myanmar*

Với “mảnh đất vàng” Myanmar ngày càng đóng vai trò quan trọng chiến lược trong chính sách đối ngoại của nhiều nước lớn (Mỹ, Ấn Độ, Nhật Bản...), lợi ích chiến lược của Trung Quốc tại quốc gia láng giềng này đang bị đe dọa. Từ một quốc gia bị cộng đồng quốc tế cô lập, lên án vi phạm dân chủ, bị Mỹ và các nước phương Tây áp đặt các lệnh trừng phạt, cấm vận, Myanmar dần “đổi sắc”, thay đổi hình ảnh trong mắt bạn bè quốc tế với sự chuyển đổi từ chế độ quân sự sang chế độ dân sự trong những năm 2011-2016. Chính nhờ cải cách chính trị mà Myanmar đang trở thành một trong những “tâm điểm” trong chính sách Đông Nam Á của nhiều nước lớn ở khu vực và trên thế giới. Mỹ, Ấn Độ, các nước EU, Nhật Bản... đã và đang nói lòng các lệnh trừng phạt đối với Myanmar, từng bước cải thiện quan hệ ngoại giao và tăng cường ảnh hưởng của mình tại quốc gia Đông Nam Á này.

Đối với Mỹ, từ sau khi Chính quyền của Tổng thống Thein Sein lên cầm quyền vào tháng 3/2011 và tiến hành nhiều cải cách dân chủ, thì quan hệ Mỹ - Myanmar đã bước sang một trang mới. Sự kiện có ý nghĩa quan trọng đối với quá trình cải thiện quan hệ Mỹ - Myanmar nói chung, chính sách của Mỹ nói riêng với quốc gia này là cuộc viếng thăm chính thức Myanmar của Ngoại trưởng Mỹ Hillary Clinton vào đầu tháng 12/2011. Chuyến thăm của bà Hillary Clinton là chuyến thăm đầu tiên của một quan chức nội các Mỹ trong hơn 50 năm [17]. Có thể nói, đây là chuyến thăm lịch sử sau hơn nửa thế kỷ quan hệ lạnh nhạt giữa hai quốc gia này, đánh dấu bước chuyển từ nghi kỵ, đối đầu sang đối thoại, cải thiện và tiến tới bình thường hóa. Về chính trị - ngoại giao, tháng 1/2012, Mỹ bắt đầu trao đổi đại sứ với Myanmar và vào ngày 17/5/2012, Tổng thống Obama đã chính thức bổ nhiệm Derek Mitchell làm Đại sứ Mỹ đầu tiên tới Myanmar trong hơn 20 năm gián đoạn, mở đường cho việc bình thường hóa quan hệ ngoại giao giữa hai nước. Về thương mại, đầu tư phát triển, tháng 7/2012, Mỹ đã bãi bỏ phần lớn các biện pháp cấm vận đầu tư vào Myanmar, kể cả trong lĩnh vực dầu khí, đồng thời cho phép các doanh nghiệp Mỹ xuất khẩu các dịch vụ tài chính Mỹ vào nước này. Sau hàng loạt những tiến triển về quan hệ giữa hai nước, ngày 7/10/2016, Mỹ chính thức tuyên bố bãi bỏ Lệnh trừng phạt khẩn cấp với Myanmar, dỡ bỏ các

lệnh cấm vận về kinh tế, tài chính đối với nước này (được áp dụng từ năm 1997). Đây là một bước ngoặt lớn, tạo điều kiện cho Mỹ thâm nhập sâu hơn vào Myanmar, cạnh tranh trực tiếp với Trung Quốc trên tất cả các lĩnh vực.

Đối với Ấn Độ, từ chính sách “hướng Đông” đến “Hành động phía Đông”, Myanmar luôn là một mắt xích quan trọng trong mối quan hệ giữa Ấn Độ với ASEAN và Trung Quốc. Bên cạnh đó, với việc triển khai chính sách “Láng giềng trước tiên”, Ấn Độ luôn nhấn mạnh tầm quan trọng của các nước láng giềng của mình. Thủ tướng N. Modi từng phát biểu: “Số phận của một quốc gia gắn với khu vực láng giềng của nó. Đó là lý do tại sao chính phủ của tôi (Ấn Độ) đặt ưu tiên cao nhất trong việc thúc đẩy tình bằng hữu và sự hợp tác với các nước láng giềng” [18]. Ấn Độ tăng cường quan hệ với Myanmar nhằm tìm kiếm sự cân bằng chiến lược tại nước này trước sự gia tăng ảnh hưởng của Trung Quốc. Có phần khác với Mỹ và nhiều nước phương Tây, Ấn Độ mặc dù công khai ủng hộ lực lượng dân chủ đối lập nhưng cũng tương đối mềm dẻo, chủ động cải thiện quan hệ với chính phủ Myanmar. Quan hệ ngoại giao, kinh tế thương mại, quân sự giữa hai nước vẫn được duy trì trong suốt thời gian cầm quyền của chính phủ quân sự tại Myanmar. Bên cạnh đó, thái độ mềm dẻo của Ấn Độ cũng phù hợp với truyền thống văn hóa ngoại giao của Myanmar, đáp ứng phần lớn ý nguyện của người dân và chính phủ Myanmar là không muốn phụ thuộc quá lớn vào Trung Quốc. Ấn Độ đã có những động thái khá mạnh mẽ, chủ động mở rộng quan hệ kinh tế, an ninh quốc phòng với Myanmar. Nhiều dự án khá lớn trong hợp tác năng lượng (như xây dựng nhà máy thủy điện, tìm kiếm và khai thác dầu khí), phát triển giao thông, công nghệ thông tin, chế tạo cơ khí... Trao đổi thương mại hai chiều giữa Ấn Độ và Myanmar không ngừng tăng, năm 2010, Ấn Độ là đối tác thương mại lớn thứ ba của Myanmar, sau Thái Lan và Trung Quốc. Trong những năm qua, Ấn Độ đã cung cấp xe tăng, bộ phóng tên lửa, súng cối, súng trường, radar, thiết bị nhìn ban đêm, xe quân sự Gypsies, hệ thống thông tin liên lạc và thiết bị vệ tinh địa tĩnh (Inmarsat) cũng như các thiết bị xây dựng đường sá như máy ủi, máy xới đất và máy đầm đất. Đặc biệt, Ấn Độ được coi là đối tác chủ chốt trong việc hiện đại hóa hải quân Myanmar khi cung cấp cho Myanmar chiếc tàu ngầm đầu tiên vào tháng 10/2020 [19].

Có thể nói, nhân tố Mỹ và Ấn Độ tác động không nhỏ đến mối quan hệ giữa Trung Quốc với Myanmar, nhất là trong bối cảnh Myanmar đang nỗ lực tái hòa nhập vào cộng đồng quốc tế, đa dạng hoá chính sách đối ngoại và giảm sự phụ thuộc quá nhiều vào Trung Quốc. Điều đó buộc Trung Quốc gia tăng ảnh hưởng và điều chỉnh chính sách đối ngoại với Myanmar nhằm giữ vững và phát huy những lợi ích chiến lược của cường quốc này tại Myanmar nói riêng và khu vực Đông Nam Á nói chung.

## 2.2.2. Đối với Myanmar

*Thứ nhất, với việc duy trì quan hệ với nước láng giềng Trung Quốc, Myanmar tận dụng và phát triển được tài nguyên địa chính trị của mình.*

Với sự hợp tác giữa hai quốc gia, Myanmar có thể được hưởng lợi rất nhiều từ việc Trung Quốc đầu tư vào các dự án khác nhau.

Nền kinh tế của Myanmar được cải thiện rõ rệt. Myanmar hiện đang được coi là điểm đến quan trọng cho các khoản đầu tư của Trung Quốc vào lĩnh vực dầu khí ở Đông Nam Á sau Indonesia. Đầu tư của các công ty Trung Quốc vào Myanmar ngày càng tăng kể từ khi thành lập vào năm 2000, và lĩnh vực dầu mỏ đã trở thành một trong những động lực thúc đẩy nền kinh tế đang phát triển nhanh chóng của Myanmar. Theo báo cáo Earth Rights International năm 2008, 16 công ty Trung Quốc, bao gồm Tập đoàn Dầu khí quốc gia Trung Quốc (CNPC), Tổng công ty Dầu khí Hải dương Quốc gia Trung Quốc (CNOOC) và Tập đoàn Hóa dầu Trung Quốc (Sinopec) tham gia vào 21 dự án dầu khí tự nhiên trên đất liền và ngoài khơi ở Myanmar [20]. Vai trò của Trung Quốc đối với đầu tư Myanmar, với việc cải thiện cơ sở hạ tầng Myanmar là rất lớn, trong khi đa số các dự án cơ sở hạ tầng này các doanh nghiệp phương Tây không muốn tham gia vì tỷ lệ thu hồi vốn đầu tư thấp. Hợp tác kinh tế và thương mại song phương vừa là nhu cầu phát triển chung, vừa là động lực và chất xúc tác cho sự phát triển quan hệ hữu nghị giữa hai nước. Từ việc xem xét vị trí địa chiến lược và tài nguyên thiên nhiên của Myanmar, có thể nói rằng Myanmar có thể biến nền kinh tế nghèo nàn của mình thành một nền kinh tế phát triển thông qua thương mại và đầu tư, khai thác tài nguyên thiên nhiên ở Vịnh Bengal và Rakhine bao gồm cả các bang khác của Myanmar, trong đó Trung Quốc vẫn đóng vai trò then chốt trong sự phát triển kinh tế của Myanmar.

*Thứ hai, việc duy trì và tăng cường mối quan hệ với Trung Quốc sẽ góp phần vào việc ổn định, phát triển đất nước, thực hiện hòa giải dân tộc nhằm phù hợp với lợi ích lâu dài cho Myanmar.*

Từ năm 1988 đến năm 2021, sự giúp đỡ và hậu thuẫn của Trung Quốc luôn có tác động không nhỏ trong việc duy trì ổn định chính trị, bảo vệ an ninh quốc gia và giải quyết tốt “bài toán” kinh tế của Myanmar. Trung Quốc là nước láng giềng lớn nhất, là đối tác thương mại lớn nhất và cũng là nhà đầu tư nước ngoài lớn nhất của Myanmar. Sau khi lên cầm quyền, Đảng Liên minh quốc gia vì nền dân chủ (NLD) phải gánh vác nhiệm vụ nặng nề là duy trì cục diện chính trị ổn định, thúc đẩy tiến trình hòa bình, đẩy mạnh phát triển kinh tế, nhanh chóng cải thiện sinh kế của người dân... Muốn giải quyết được những vấn đề này, Myanmar cần duy trì môi trường xung quanh hòa thuận với các nước láng giềng, thu hút nguồn vốn và công nghệ từ các nước khác. Tháng 8/2016, Cố vấn Nhà nước Myanmar, bà Aung San Suu Kyi đã tiến hành chuyến công du nước ngoài đến Trung Quốc, thay vì đến Mỹ. Điều này cho thấy, sự ưu tiên trong chính sách đối ngoại của Myanmar đối với việc duy trì, phát triển quan hệ với nước láng giềng phía bắc. Bà Aung San Suu Kyi từng nhiều lần nhấn mạnh “Một Myanmar dân chủ không nhằm vào Trung Quốc” và hy vọng Myanmar có thể tìm kiếm sự hợp tác mật thiết hơn với Mỹ song vẫn duy trì được “quan hệ hữu hảo” với Trung Quốc [21].

*Thứ ba, trong mối quan hệ với Trung Quốc, Myanmar đang phải đối mặt với những thách thức trong xã hội, mà có sự can dự đến từ nhân tố nước lớn.*

Các dự án phát triển khác nhau của Trung Quốc đã trở thành mối đe dọa đối với môi trường và sinh kế của người dân Myanmar.

Việc suốt hơn nửa thế kỷ bị cô lập về kinh tế đã đẩy Myanmar vào cảnh khốn cùng. Hiện nay, mức sống của người dân Myanmar thuộc vào nhóm những nước chậm tiến nhất trong khu vực Đông Nam Á. Giới lãnh đạo và tướng lĩnh quân sự nước này đều chung suy nghĩ nếu không có đối sách phù hợp đối với Trung Quốc thì không chỉ tài nguyên thiên nhiên của đất nước mà toàn bộ quốc gia lệ thuộc hoàn toàn vào Trung Quốc. Có lẽ đây là những nguyên nhân quan trọng dẫn đến sự kiện Tổng thống Thein Sein ra lệnh đình chỉ dự án thủy điện Myitsone vốn được Trung Quốc đầu tư hàng tỷ USD vào năm 2011, tiến hành chuyển từ chính thể nhà nước quân sự sang nhà nước dân sự và cải cách kinh tế, đa dạng hoá chính sách đối ngoại... là những đòn giáng mạnh vào tham vọng của Bắc Kinh tại nước láng giềng này.

### 3. Kết luận

Quan hệ giữa Trung Quốc và Myanmar (2011-2021) là một minh chứng tiêu biểu cho mối quan hệ giữa một cường quốc đang phát triển với một nước láng giềng nhỏ hơn trong quan hệ quốc tế từ đầu thế kỷ XXI đến nay. Từ những toan tính về lợi ích chiến lược của mình, cả hai nước này đều vẫn coi trọng và duy trì quan hệ song phương, cũng như cố gắng đưa ra những ưu tiên chính sách cho nhau. Myanmar có tầm quan trọng chiến lược trong chính sách đối ngoại nói chung của Trung Quốc, trong khi Bắc Kinh luôn nằm ở vị trí trung tâm trong chính sách đối ngoại của Naypyidaw. Ngoài tình hình nội tại của mỗi nước, quan hệ Trung Quốc - Myanmar giai đoạn này còn chịu sự tác động của tình hình thế giới, khu vực và sự cạnh tranh ảnh hưởng của các nước lớn tại Myanmar.

Có thể nhận thấy, sự chuyển đổi nền chính trị từ quân sự sang dân sự ở Myanmar bắt đầu từ năm 2011 đã mang lại một giai đoạn đầy thách thức trong mối quan hệ Trung Quốc - Myanmar. Cho nên, Trung Quốc đang triển khai điều chỉnh chính sách nhằm hướng tới việc củng cố niềm tin lẫn nhau, kết nối và ngoại giao nhân dân với nước láng giềng này. Hai nước đã mở rộng các cam kết về an ninh và quân sự nhằm tăng cường hơn nữa mối quan hệ đối tác hợp tác chiến lược toàn diện. Hợp tác quân sự tiếp tục mở rộng trong lĩnh vực đào tạo nhân sự và diễn tập hàng hải. Về hợp tác hàng hải, cuộc tập trận hàng hải chung đầu tiên được tiến hành vào tháng 5/2017 tại Vịnh Martaban có ý nghĩa rất quan trọng đối với hai nước Trung Quốc và Myanmar. Cuộc tập trận tập trung vào thông tin liên lạc, diễn tập đội hình, hoạt động tìm kiếm và cứu nạn chung... Bên cạnh đó, Trung Quốc vẫn là nước xuất khẩu vũ khí lớn cho Myanmar. Do đó, các khía cạnh quan trọng của quan hệ quân sự song phương là sự tập trung ngày càng tăng vào quan hệ quân sự chiến lược và hợp tác vì an ninh khu vực và lợi ích phát triển chung. Mặc dù vấn đề an ninh và ổn định biên giới là những lĩnh vực quan trọng trong quan hệ hai nước, nhưng những nỗ lực củng cố niềm tin và hiểu biết lẫn nhau trong bối cảnh những lo ngại về an ninh của các dự án được lên kế hoạch trong Hành lang Kinh tế Trung Quốc - Myanmar là những yếu tố quan trọng tác động quan hệ song phương trong những năm sắp tới.

Nếu như trong giai đoạn 2001-2010, quan hệ Trung Quốc - Myanmar khá “êm đẹp” với sự phụ thuộc lớn của Myanmar vào Trung Quốc thì từ năm 2011 đến trước sự kiện đảo chính quân sự đầu năm 2021, quan hệ giữa hai nước có sự biến đổi quan trọng theo chiều hướng xấu đi do tác động của quá trình mở cửa, dân chủ hóa tại Myanmar, nhất là sự đa dạng hoá các mối quan hệ ngoại giao của chính phủ nước này. Trung Quốc cũng đã có những sự điều chỉnh thích nghi kịp thời nhằm duy trì vai trò ảnh hưởng của mình tại Myanmar, tuy nhiên không còn giữ được vị trí độc tôn như trước. Dấu ấn lớn nhất trong quan hệ giữa hai nước giai đoạn này là các dự án lớn về hạ tầng, thủy lợi, khai thác khoáng sản của Trung Quốc tại Myanmar trong khi trở ngại lớn nhất là chính sách “thoát Trung” của chính quyền dân chủ mới tại Myanmar. Nghiên cứu và dự báo về quan hệ Trung Quốc - Myanmar là một vấn đề lớn, đặc biệt trước những biến động không ngừng của tình hình thế giới, khu vực và mỗi nước như hiện nay. Quan hệ giữa hai nước trong những năm tiếp theo còn tùy thuộc vào nhiều yếu tố như chính sách đối ngoại của mỗi bên, tiến trình cải cách chính trị ở Myanmar cũng như sự cạnh tranh của các nước lớn, vai trò của ASEAN... Tuy nhiên, có thể khẳng định trong khoảng thời gian tới, dù Myanmar có biến đổi đến đâu, ảnh hưởng của Trung Quốc tại nước này vẫn là rất lớn. Có thể nói, Myanmar đã khá thành công trong việc duy trì quan hệ ngoại giao với “quốc gia láng giềng có quy mô lớn” trong những năm 2011-2021 nhằm đảm bảo vị thế quốc gia dân tộc, giữ vững độc lập chủ quyền, lợi ích chiến lược lâu dài cũng như đáp ứng nguyện vọng của nhân dân. Sự đa dạng hoá chính sách ngoại giao trung lập với các cường quốc cũng là một điểm sáng của Myanmar trong giai đoạn này. Đây chính là những kinh nghiệm quý cho Việt Nam trong quan hệ với Trung Quốc cũng như trong việc hoạch định và thực hiện chính sách đối ngoại của mình, đặc biệt trong giai đoạn hiện nay. Bên cạnh đó, đều là những thành viên của ASEAN, Myanmar có cùng quan điểm với Việt Nam trong nhiều vấn đề quốc tế liên quan đến Trung Quốc (như vấn đề Biển Đông) và sẵn sàng ủng hộ Việt Nam trong các diễn đàn quốc tế và khu vực. Với mỗi quan hệ hữu nghị lâu đời, Việt Nam và Myanmar đang có nhiều cơ hội thuận lợi để gia tăng sự hợp tác song phương trên nhiều lĩnh vực chủ yếu, vì sự phát triển mỗi nước cũng như hòa bình, ổn định, thịnh vượng chung của khu vực Đông Nam Á.

## LỜI CẢM ƠN

Nghiên cứu này được tài trợ bởi Quỹ Phát triển Khoa học và Công nghệ Quốc gia (NAFOSTED) trong đề tài mã số 601.02-2023.11. Tác giả xin chân thành cảm ơn.

## TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] H.M. Hong (2021), “China’s influence in Myanmar under President Xi Jinping”, *Vietnam Review of Northeast Asia Studies*, **5(243)**, pp.13-21 (in Vietnamese).
- [2] C.C. Phung (2021), *Myanmar - History and Present*, National Political Publishing House, 492pp (in Vietnamese).
- [3] H.V. Hien, D.T.T. Hien (2019), “The China factor in Myanmar’s foreign policy (1988-2016)”, *Vietnam Review of Northeast Asia Studies*, **2**, pp.3-11 (in Vietnamese).
- [4] T. Khanh (2012), “Strategic Competition of China, the US and India in Myanmar: Current situation and prospects”, *Journal of International Studies*, **4(91)**, pp.131-153 (in Vietnamese).
- [5] K. Yhome (2019), “Understanding China’s response to ethnic conflicts in Myanmar”, *The Observer Research Foundation*, <https://www.orfonline.org/research/understanding-china-s-response-to-ethnic-conflicts-in-myanmar>, accessed 21 February 2025.
- [6] A.H. Mallick (2020), “Rohingya refugee repatriation from Bangladesh: A far cry from reality”, *Journal of Asian Security and International Affairs*, **7(2)**, pp.202-226, DOI: 10.1177/2347797020938983.
- [7] Xinhua News Agency (2017), “China proposes three-phase solution to Rakhine issue in Myanmar: FM”, [www.xinhuanet.com/english/2017-11/20/c\\_136764392.htm](http://www.xinhuanet.com/english/2017-11/20/c_136764392.htm), accessed 21 February 2025.
- [8] Xinhua News Agency (2019), “China to enhance cooperation with Myanmar, Bangladesh to resolve Rakhine issue”, [http://www.xinhuanet.com/english/2019-09/24/c\\_138418279.htm](http://www.xinhuanet.com/english/2019-09/24/c_138418279.htm), accessed 21 February 2025.
- [9] B. Womack (2020), *Asymmetry and International Relationships*, Cambridge University Press, DOI: 10.1017/CBO9781316459348.
- [10] S. Samsani (2021), “Understanding the relations between Myanmar and China”, *The Observer Research Foundation*, <https://www.orfonline.org/expert-speak/understanding-the-relations-between-myanmar-and-china/>, accessed 21 February 2025.
- [11] T. Besley, T. Persson (2007), “The origins of state capacity: Property rights, taxation, and politics”, *NBER Working Paper*, No. 13028, National Bureau of Economic Research, Cambridge, <https://www.nber.org/papers/w13028.pdf>, accessed 21 February 2025.
- [12] B. Womack (2006), *China and Vietnam: The Politics of Asymmetry*, Cambridge University Press, DOI: 10.1017/CBO9780511610790.006.
- [13] D.I. Steinberg, H. Fan (2012), *Modern China-Myanmar Relations: Dilemmas of Mutual Dependence*, Nordic Institute of Asian Studies, 507pp.
- [14] S. Wade (2011), “Burma ‘could become China’s California’”, *China Digital Times*, <https://chinadigitaltimes.net/2011/09/burma-could-become-chinas-california/>, accessed 21 February 2025.
- [15] T.N. Tien (2012), “The ‘String of Pearls’ Strategy and China’s goal of becoming a maritime power in The 21<sup>st</sup> Century”, *Journal of Chinese Studies*, **1(125)**, pp.64-80 (in Vietnamese).
- [16] Statista (2025), *Natural Gas - Myanmar*, <https://www.statista.com/outlook/io/mining/natural-gas/myanmar>, accessed 21 February 2025.
- [17] A. Passeri, H. Marston (2022), “The pendulum of non-alignment: charting Myanmar’s great power diplomacy (2011-2021)”, *Journal of Current Southeast Asian Affairs*, **41(2)**, pp.188-213.
- [18] L.T.H. Nga (2018), *Relations between India and Some Countries in The Region and Implications for Vietnam*, Social Science Publishing House, 92pp (in Vietnamese).
- [19] V.X. Vinh, T. Khanh (2021), “Strategic competition between India and China in Myanmar”, *Political Theory Journal*, **8**, pp.120-126 (in Vietnamese).
- [20] A. Ahamed, M.S. Rahman, N. Hossain (2020), “China - Myanmar bilateral relations: An analytical study of some geostrategic and economic issues”, *Journal of Public Administration and Governance*, **10(3)**, pp.321-343, DOI: 10.5296/jpag.v10i3.17704.
- [21] V. Binh (2013), “What do Chinese experts think about relations with Myanmar?”, *Knowledge and Life Newspaper*, <https://kienthuc.net.vn/chuyen-gia-trung-quoc-nghi-gi-ve-quan-he-voi-myanmar-post87176.html>, accessed 21 February 2025 (in Vietnamese).